

(əvvəli ötən sayımızda)

Müasir dövrün genetik araşdırmaları və arxeoloji qazıntılar nəticəsində aşkar edilən dəlillər Türklərin ana yurdu olaraq Ural-Altay nəzəriyyəsinin elmi gerçəkliyə daha uyğun olduğunu sübut edir.

Sovet dövrünün rəsmi tarixşünaslığında "iranizm" konsepsiyası hakim mövqeyə malik idi. Sovet-kommunist ideologiyasının tərkib hissəsini təşkil edən bu konsepsiya Türklərin əleyhinə olub onların qədim tarixini saxtalaşdırmağa yönəlmişdi. Arxeoloji, antropoloji və linqvistik faktlara məhəl qoymayan bu konsepsiyaya görə Sibir, Qazaxıstan və Orta Asiya irandilli xalqların qədim dövrlərdən etibarən məskunlaşdıqları ərazilər olmuş və sonradan türklər Altay dağları tərəfdən gələrək yerli iranlı xalqları türkləşməyə məruz qoymuşlar. Bu tezisi ortaya atmaqda əsas məqsəd özlərini hind-avropa və ya ari irqinə aid edən Rusiya hakim dairələrinin Türk yurdlarının işğalına haqq qazandırmaq siyasəti durur. İngilislər də Hindistandakı öz işğalçılıq siyasətinə haqq qazandırmaq üçün Hindistanın arilərin vətəni olması haqqında uydurma bir tezis irəli sürmüşdülər.

Müasir rus tədqiqatçı Dmitri Verxoturov türklərin ən qədim dövrlərdə etibarən vətəni olan Sibir ərazisini Sibirin Turanı adlandırır. O Sibirin iranlı-arilərin vətəni olduğu haqqında qərəzli qeyri-elmi iddiaları təkzib edərək yazır: "Iranistlər bir ağızdan Sibir, Qazaxıstan və Orta Asiyayı "İran dilli xalqların vətəni" elan edərək e. q. I minilliyin ortalarına qədər bu ərazilərdə irandilli xalqların yaşadıklarını iddia etməkdədirlər. Əgər "iranistlərin" nəzəriyyəsinə inansaq, onda belə çıxır ki, türklər e. q. I minilliyin ortalarında Altaydan gəlib "iran dünyasını" sürətlə zəbt edərək iranlıları türkləşdirmişlər.

Həm də onlar bunu o qədər məhəmətlə etmişlər ki, "qədim iran dünyasından" hətta əsər-ələmət və kiçik bir zərrəcik də qalmamışdır. Lakin Altaydan başlayaraq bütün bu bölgələri əhatə edən kurqan altı kərtmə ağac məzarlar, atla birlikdə dəfn üsulu, çöl xalqlarına xas arxeoloji xüsusiyyətlər onların türk xalqları ilə mədəni varislik əlaqəsini sübut edir". (Verxoturov D. 2005, Səh. 20)

XIX əsr Avropa tarixçilərinin arxeoloji və linqvistik dəlillərə əsaslanaraq samilər və arilər tarix səhnəsinə qədəm qoymadan öncə dünyanın ilkin əhalisinin turanlılardan ibarət olduğu və ilkin bəşər mədəniyyətinin turanlı öntürklər tərəfindən yaradıldığı haqqında gəldikləri nəticə müasir dövrdə genetik araşdırmalar nəticəsində də təsdiq olunmaqdadır.

Rus etnoloqu və genetik bilim

ərazilərdə qədim kərtmə kurqan arxeoloji mədəniyyətin əsasını qoymuşlar. *Onların digər qolu 5700 və ya 6000 min il öncə Qazaxıstanın quzeyinə doğru hərəkət edərək burada Botay arxeoloji mədəniyyətini meydana gətirmişlər. Öntürklər təxminən 6000-6800 il öncə Qafqaza doğru hərəkət etmiş sonra oradan Anadoluya keçmişlər, 5700 il öncə onlar Ön Asiyada yerləşmiş, oradan isə Afrikanın quzeyi ilə hərəkət edərək Priney yarımadasına keçmişlər. Priney yarımadası və ya İspaniya-*

Ələsgər Siyablı

müntəzəm axınlarla Avropaya daxil olması burda 10000 il öncə təşəkkül tapmış hind-avropa dilli R1a qaploqrupunun daşıyıcılarının öz yerlərini tərk edib təxminən 4800 il öncə, yəni m.ö. 3-cü minillikdə Avropadan Rusiya çöllərinə doğru hərəkət etmələrinə səbəb olmuşdur. 4500-4000 min il bundan öncə R1a1 qaploqrupunun daşıyıcıları olan hund-avropalılar Avropadan yox olmuş və R1b1 qaploqrupunun daşıyıcıları olan insanların burda məskunlaşması ilə Avropa türk xalqının məskəninə çevrilmişdir. Türklərin Avropada hökmranlığı e. q. I minilliyin ortalarına qədər davam etmişdir.

Avropanı tərk edən R1a1 qaploqrupuna mənsub insanlar indiki Rusiyanın güney çölləri ilə doğuya doğru hərəkət etmiş və türklərə

maqdadır. Hind-avropalılar R1b1 qaploqrupuna mənsub insanların, yeni öntürklərin Anadoluda və Ön Asiyada məskunlaşdığı orda ilkin bəşər mədəniyyətinin əsasını qoymalarından çox-çox sonralar işğalçı kimi bu əraziyə gələrək turanlı öntürklərin bir qisminin bu ərazidən köçlərinə səbəb olmuşlar.

Bütün bu hadisələr türk dilinin Avropada on mininci ildən başlayaraq, Rusiyada isə tarixin ilk dövrlərindən, e. q. I minilliyin ortalarına qədər oynadığı fundamental rolun təhrif olunmasına səbəb olmuşdur. (Klesov A. 2010, Səh. 2-3)

Müasir uyğurlar, qazaxlar, başkırdlar, Sibirin, Mərkəzi Asiyanın və Uralətrafı ərazilərin digər xalqları 16 min ildir ki öz kökləri ilə R1b1 qaploqrupuna bağlıdır.

Bu xalqlar doğudan batıya doğru hərəkət edərək təbii olaraq öz nəsilərinin bir qismini keçdiyi ərazilərdə buraxaraq yayılmışlar. Öntürklər müxtəlif istiqamətlərdə hərəkət edib yayıldıqları zaman genləri də müxtəlif qarışımlar nəticəsində mutasiyaya uğrayaraq müəyyən dəyi-

Dünya tarixinin Turan dövrü

adımı Anatoliy Klyosov insanların DNK nümunələrinin genetik araşdırmaları əsasında türklərin ilk vətənlərini və onların yer üzərində yayılma arealını müəyyən etmişdir.

Onun gəldiyi nəticəyə görə aq-lütativ dil quruluşuna malik öntürklər və flektiv dil quruluşuna malik hind-

avropa ailəsinə mənsub qədim insanlar e. q. I minilliyə qədər Atlantik okeanına qədər olan Avrasiya ərazisində yayılaraq növbə ilə üstünlük əldə etmişlər. Bu qaploqruplara mənsub insan toplumunun hər ikisi də avropoidlər olmuşlar. O türkləri genetik baxımdan R1b, hind-avropalıları isə R1a qaploqruplarına aid edir. Onun yazdığına görə R1b qaploqrupunu təmsil edən öntürklər m.ö. 16 min il öncə Güney Sibir ərazisində təşəkkül tapmışlar. Onlar bu ilkin vətənlərindən 8-6 min il öncə orta Volqa və Samara üzərindən qərbə doğru hərəkət edərəkən bu

dan öntürklər təxminən m.ö. 3800 il Böyük Britaniya və İrlandiyaya keçmişlər. Öntürklər Avropa qitəsində m.ö. 4225-4150 il Flandriyada və İsveçdə məskunlaşmışlar. M.ö. 4500-4880 illər arasında öntürklərin R1b qaploqrupunun izləri Balkanlarda və İtaliyada meydana çıxır.

A. Klyosov bir çox bilim adamları kimi hind-avropalıların və öntürklərin təşəkkül tapdıqları ilkin vətənlərinin Cənubi Sibir olduğu fikrini müdafiə edir. Lakin hind-avropalılar öz ilkin vətənlərini tezliklə tərk edərək Avropada məskunlaşmışlar. Onun gəldiyi nəticəyə görə Öntürklərin

məxsus qədim kurqan arxeoloji mədəniyyətinin hakim olduğu ərazilərdə məskunlaşaraq orda izlər buraxmışlar. Bu hadisə müasir dövrdə kurqan mədəniyyətinin hind-avropalı arilərə məxsus olması haqqında yanlış nəticələrə səbəb olmuşdur. Lakin protohind-avropa dilli insanların Rusiya çöllərində yayılması e. q. III minillikdə baş verdiyi halda, türklərin kurqan mədəniyyətinin tarixi e. q. IV minilliyə aiddir.

Eyni hadisə hind-avropalıların "qafqaz" qolunun ilkin vətəni kimi təqdim olunan "Anadolu nəzəriyyəsi" ilə əlaqədar olaraq da təkrarlan-

şikliklərə məruz qalmışdır. Onların ilkin R1b qaploqrupu dəyişikliyə uğrayaraq R1b1, R1b1b2 və s. kimi qaploqrup şəkilləri almışlar.

Klyosov genetik araşdırmalar nəticəsində Qafqazın yerli xalqının da prototürklər kimi R1b qaploqrupuna mənsub olduqlarını yazır. Bu nəticə XVIII-XIX əsr və sonrakı dövr Avropa tarixçilərinin Qafqaz xalqlarının Turanı irqə mənsub olduqları haqqındakı fikirlərini doğrulamaqdadır.

Mutasiyaya uğramış R1b1b2 qaploqrupuna mənsub türk dilində danışan insanların Avropada məskunlaşması 4200-3600 il bundan öncə baş vermişdir. Klyosov da bir çox tarixçi kimi öntürkləri protokellərin və protoitalyanların əcdadları hesab edir. (Klesov A. 2010, Səh. 11)

Flektiv dil quruluşuna malik R1a1 qaploqrupuna mənsub protohind-avropalıların təşəkkül tapdıqları Cənubi Sibir ərazisindən qərbə doğru hərəkət edib Avropanın Balkan ərazisində məskunlaşmaları 12 min il öncə baş vermişdir. Genetik araşdırmalar və linqvistik dəlillər nəticəsində məlum olmuşdur ki, 5 min il öncə Avropanı tərk edib Rus çöllərinə geri dönmə R1a1 qaploqrupuna mənsub olan hind-avropa ailəsinə mənsub insanlar bir müddət sonra yenidən müxtəlif istiqamətlərdə hərəkət etmişlər. 3500 il öncə, yəni e. q. 1500-cü illərdə onlar Ural, Cənubi Sibir, Mərkəzi Asiya, İran və Hindistan istiqamətində hərəkət edərək öz dillərini burda yaymışlar. Hind-avropalıların Avropaya doğru yenidən hərəkət edərək burda məskunlaşmaları 2900-2500-cü illər arasında baş vermişdir. R1a1 qaploqrupunun iranlı arilər adlanan qolunun Cənubi Sibirdən hərəkət edərək Orta Asiyada, İranda və Hindistanda məskunlaşmaları m.ö. 2-ci minillikdə baş vermişdir. (Klesov A. 2010, Səh. 23)

Hind-avropalıların Ön Asiyaya gəlib məskunlaşmaları e. q. 1600-1000-ci illər arasında baş vermişdir. İranlılar isə şərqdən hərəkət edərək Qərbi Azərbaycan və Mərkəzi Asiyaya e. q. IX əsrdə Gələrək məskunlaşmışlar. (Klesov A. 2010, Səh. 32)

(ardı gələn sayımızda)